

Mavzu: Alohida yordamga muhtoj bolalarni maxsus va inklyuziv ta'lim sharoitida o'qitishning zamonaviy korreksion-pedagogik texnologiyalari.

Xusnuddinova Zulayxo Xamidullayeva

CHDPU maxsus pedagogika kafedra o'qituvchisi

Tojiahmedova Shirina Tohirjon qizi

CHDPU tiflopedagogika yo'nalishi 2-kurs talabasi

Rahimova Mashhura Bektemir qizi

CHDPU tiflopedagogika yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim g'oyalari, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish yo'nalishlari haqida aytib o'tiladi. O'qitishda akademik kompetensiyalarni o'zlashtirishga qaratilgan texnologiyalar, inklyuziv va pedagogik texnologiyalar haqida bilib olishlari mumkin.

Аннотация: В данной статье затрагиваются идеи инклюзивного образования, направления модернизации образовательной системы. Они смогут узнать о технологиях, инклюзивных и педагогических технологиях, направленных на освоение академических компетенций в преподавании.

Abstract: In this article, the ideas of inclusive education, the directions of modernization of the educational system are mentioned. They can learn about technologies, inclusive and pedagogical technologies aimed at mastering academic competencies in teaching.

Kalit so'zlar: Inklyuziv texnologiyalar, ta'lim texnologiyasi, tashkiliy va pedagogik texnologiyalar, dizayn va dasturlash texnologiyalar.

Ключевые слова: Инклюзивные технологии, образовательные технологии, организационно-педагогические технологии, технологии проектирования и

программирования.

Keywords: *Inclusive technologies, educational technology, organizational and pedagogical technologies, design and programming technologies.*

Maxsus va inklyuziv ta'lim sharoitida alohida yordamga muhtoj bolalarni o'qitishning zamonaviy korreksion-pedagogik texnologiyalari, ularni o'qitish jarayonini yengillashtirish uchun juda muhimdir. Bu texnologiyalar, alohida yordamga muhtoj bolalar uchun ma'ruzalar va dars materiallarini tuzish, ularga o'qitishning maxsus usullarini qo'llash, ularning o'zlashtirilgan ta'lim yo'nalishlariga muvofiq dars berish va boshqa zarur masalalar bo'yicha o'qituvchilarga yordam berish imkoniyatlarini ta'minlashda yordam beradi. Bu texnologiyalar alohida yordamga muhtoj bolalarni qo'llab-quvvatlash va ularning ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlashda juda foydali bo'ladi. Ular o'qituvchi va murabbiylar uchun ham juda katta yordam beradi, chunki ularning o'zlashtirilgan ta'lim yo'nalishlari va zarur muammolariga qaratilgan maxsus dasturlar va vositalar orqali ularni o'rganish va rivojlantirish imkoniyatlarini yaratadi. Bundan tashqari, bu texnologiyalar alohida yordamga muhtoj bolalarni inklyuziv ta'lim muhitida o'qitishni ham yengillashtiradi. Ular o'qituvchilar va murabbiylar uchun alohida yordamga muhtoj bolalar bilan qanday qilib ishlash, ularning o'zlashtirilgan ta'lim yo'nalishlariga qaratilgan dasturlar va vositalar orqali ularni qo'llab-quvvatlash, ularning integratsiyasini ta'minlash va ularning boshqa talabalarga qo'shilishini ta'minlash imkoniyatlarini yaratadi. Barcha bu sabablarga ko'ra, alohida yordamga muhtoj bolalarni maxsus va inklyuziv ta'lim sharoitida o'qitishning zamonaviy korreksion-pedagogik texnologiyalari juda muhimdir va ular o'qitish jarayonini yanada samarali va effektiv qilishda katta ahamiyatga ega. Inklyuzivlik g'oyalari 2025-yilgacha bo'lgan milliy ta'lim doktrinasining maqsadlariga mos keladi, bu esa barcha toifadagi bolalar uchun ta'lim olish imkoniyatini ta'minlash va alohida ta'limga muhtoj bolalar uchun ixtisoslashtirilgan tuzatish-pedagogik yordamni kiritish zarurligini ko'rsatadi.

Inklyuziv ta'lim mahalliy ta'lim tizimi uchun ma'lum bir yangilikdir, shuning uchun uni modellashtirish va amalga oshirishning barcha bosqichlarida malakali boshqaruvni talab qiladi. Ta'lim tizimidagi hozirgi holat uning barcha tarkibiy qismlarida, jumladan, ta'lim to'g'risidagi qonun, ta'lim standartlari, ta'lim dasturlari, ta'lim jarayoni ishtirokchilarining o'zaro munosabatlari tamoyillari, ta'lim muhitini tashkil etish tamoyillari va boshqalarda modernizatsiya jarayonlari bilan tavsiflanadi. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish yo'nalishlaridan biri - bu bolalarning ta'lim ehtiyojlarining xilma-xilligini, ularning xususiyatlari, imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olishni ta'minlaydigan inklyuziv ta'lim tamoyillarini amalga oshirish. Shu munosabat bilan ish usullari, shakllari va texnologiyalarini o'zgartirish zarurati tug'iladi. Ishning maqsadi nogironlarni inklyuziv ta'lim sharoitida o'qitish tizimidagi tuzatish va rivojlanish texnologiyalarini tahlil qilishdir.

Ta'lim texnologiyasi deganda, amalga oshirilishi, pedagogik maqsadlarga kafolatlangan, erishishga olib keladigan tartibli harakatlar tizimi tushuniladi. Texnologiya oldindan rejalashtirilgan ta'lim jarayonini amaliyotda izchil amalga oshirishga qaratilgan. "Ta'lim texnologiyasi" atamasini turlicha tushunishlariga qaramay, ko'pchilik mutaxassislar ularni to'rtta asosiy muhim qoida bilan birlashtiradi: aniq belgilangan istalgan natijaga asoslangan ta'lim va ta'limni rejalashtirish; ta'lim jarayonini o'qituvchi va talaba o'rtasidagi qat'iy harakatlar ketma-ketligi shaklida dasturlash; ta'lim va tarbiya natijalarini o'quv jarayoni (monitoring) davomida ham, natijalarni umumlashtirishda ham dastlabki kutilgan natija bilan solishtirish; ta'lim jarayonining istalgan bosqichida natijalarni tuzatish. Inklyuziv ta'lim texnologiyalari deganda biz istisnosiz barcha bolalar uchun yuqori sifatli va qulay ta'lim olish uchun sharoit yaratishga olib keladigan texnologiyalarni tushunamiz. Inklyuziv texnologiyalarning ikkita katta guruhini ajratish mumkin: tashkiliy va pedagogik. Tashkiliy texnologiyalar inklyuziv jarayonni tashkil etish bosqichlari bilan bog'liq: bular dizayn va dasturlash texnologiyalari, o'qituvchilar va mutaxassislar o'rtasidagi jamoaviy hamkorlik texnologiyalari, tuzilgan, moslashtirilgan va qulay muhitni tashkil qilish

texnologiyalari. Inklyuziv ta'limning asosiy g'oyasi - ta'lim jarayoni ishtirokchilarining ta'lim ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda ta'lim sharoitlarini doimiy ravishda kuzatib borish. Ta'lim jarayonida bolalar uchun yuzaga keladigan to'siqlar aniqlanganda, uning ishtirokchilari yanada samarali ta'lim sharoitlarini yaratadigan o'zgarishlarni loyihalashga kiritiladi. Dizayn va dasturlash inklyuziv ta'lim tamoyillarini amalga oshirish uchun zarur texnologiyalardir. Shunday qilib, ta'lim jarayonining ishtirokchilari (ma'muriyat, o'qituvchilar, mutaxassislar, bolalar va ota-onalar) nafaqat dasturlar, usullar, texnologiyalar, didaktik va moddiy-texnik ta'minot foydalanuvchilari, balki o'quv jarayoni va uni amalga oshirish shartlarini ishlab chiquvchilarga aylanadi. Pedagogik texnologiyalar orasida o'qituvchi tomonidan inklyuziv amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin bo'lganlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Ular turli xil ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning birgalikdagi ta'limini tashkil etishdagi vazifalari va roliga ko'ra tasniflanishi mumkin. Turli xil ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni birgalikda o'qitishda akademik kompetensiyalarni o'zlashtirishga qaratilgan texnologiyalar: tabaqalashtirilgan ta'lim texnologiyalari, o'quv jarayonini individuallashtirish texnologiyalari. Ta'lim jarayonida bolalarda paydo bo'ladigan ta'lim va xulq-atvordagi qiyinchiliklarni tuzatish texnologiyalari. Ijtimoiy (hayotiy) kompetensiyalarni, shu jumladan qabul qilish va bag'rikenglikni rivojlantirishga qaratilgan texnologiyalar. Inklyuziv yondashuvda yutuqlarni baholash texnologiyalari. Keling, ulardan ba'zilarini batafsil ko'rib chiqaylik. O'quv jarayonini individuallashtiradigan texnologiyalar Sinfda o'quv ishlarini tashkil etishning umumiy qoidalari va usullariga rioya qilgan holda, inklyuziv sinf o'qituvchisi bolani kognitiv faollik, xulq-atvor va muloqotning ma'lum xususiyatlariga ega bo'lgan bolalarga kiritishning nozik tomonlarini yodda tutishi va hisobga olishi kerak. Ko'pincha bunday talaba butun sinfning tezligini to'liq ushlab turolmaydi va vazifalarni o'zi uchun qulay darajada, lekin sinfdoshlari tomonidan mavzu yoki mavzu mazmunini o'zlashtirish darajasidan past darajada bajaradi. Individual sur'atda olib boriladigan mustaqil ish o'rganishni individuallashtirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Bu yerda

individuallashtirish o'quvchilarga bir xil topshiriqlar emas, balki individual xususiyatlariga qarab o'zgarib turadigan topshiriqlar berilishi tufayli amalga oshiriladi. Bugungi kunda sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlarlar tayyorlash kabi muhim vazifalar belgilandi. Boshlang'ich ta'limda o'qitish sifatini yaxshilash, o'quvchilarning imkoniyatlariga mos, davlat ta'lim standartlari me'yorlari inobatga olingan o'quv muhitini samarali tashkil etish, bu jarayonda tashkilotlar va jamoat institutlari hamkorligini rivojlantirish yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur ijtimoiy-pedagogik masalalarni hal etishda ta'lim, sog'liqni saqlash va mahalla tashkilotlarining imkoniyati cheklangan bolalarni sifatli ta'lim xizmatlari bilan ta'minlash borasidagi o'zaro manfaatli hamkorligi talab etiladi. Bu esa, boshlang'ich sinf o'qituvchilarida metodik mahorat, psixologik bilimlar, kasbiy komponentlikni rivojlantirishning klasterli yondashuvlari, tashkiliy omillar, pedagogik-psixologik shart-sharoitlari, inklyuziv sinflarda darslarni tashkil etishga qo'yiladigan didaktik talablarni aniqlashtirishni taqozo etadi. Inklyuziv ta'limda sifatga zamonaviy texnologiyalar orqali oson va qulay erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Usmonovna Q.F., Azamkulovna P.D., va Mahkamovna, M.D. (2022). INKLYUZIF KADRLAR MASALASI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(14),834-842.
2. F.U.Qdirova, I.Q.Sayfullayeva. inklyuziv va korreksion ta'limda ART-texnologiyalar. Toshkent, 2022
3. D.S.Qaxarova "Inklyuziv ta'lim texnologiyasi" Toshkent.2014